

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

§. 1. Quænam sint hæc servilia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

tunc exeat. Illi autem iter agentes, mercatores, similesque, certe nec excusari debent; communiter tamen excusantur, quia ad obligationem non attendunt, sed quaeque fide procedunt. De hac Responsione Rectoris admonitio Patre congregationis, versa res est in dispositionem, altero negante, concedente altero, qui factus quidem moraliter censeri adesse præceptum illa hora una, vel altera ante mediam noctem, negabat, toto die Sabbati, idque propter sufficientem distantiam à die Dominico, præsertim in hoc præcepto, quod non judicatur tam rigorosè recipiendum; ut ex praxi, qua propter tot capita fideles ab eo excusare consuevimus, perspicuum est. Et hæc quidem illi Patres. Sed cuius sententiæ profecturi iuvenes annuunt, ignoro: illa duo scio, & utrumque Patrem probabiliter esse loquutum; & quamquam hæc in re propinquitas, vel distantia, ex gravitate, & rigore præcepti, ex praxi timoratorum, ex operis necessitate, utilitate, honestate, & cæteris similibus, iudicio prudentis, ut *Opusc. 3. lib. 2. c. 6. §. 1.* fecimus, esse iudicandum, Quod quidem iudicium, cum diversum ex variis causis esse soleat, ut fuit in proposito casu; mirum non est, si frequenter idem casus diversimodè à diversis, probabiliter resolvetur.

CAPUT III.

De Abstinentia ab operibus servilibus die festo.

§. I. Quam sint servilia.

1. Opera propriè servilia, quæ sub mortali in diebus festis verantur, ea sunt, ad quæ deputantur servi, atque exerceri à liberis nequaquam solent, & immediatè in corporis utilitatem fieri, ut plurimum consueverunt. Ita *Suar. 1. de relig. tr. 2. lib. 2. c. 23.* Cast. Pal. 7. 2. d. unica, de observ. fest. p. 5. Hujus generis sine dubio censentur, arare, fodere, serere, ligna, lapidesve cadere, fabricare, & universaliter opera artium mechanicarum exhibere: liberalia sunt ea, quæ ad artes liberales pertinent, atque à liberis exercentur, & immediatè referri, ut plurimum solent, ad instruendam mentem, seu ingenium; qualia sunt, dare consilium, concionari, studere, docere, discere, cantare, organa musica pulsare, choreas agere, digladiari, vulgò (*sibi mirare*) Bellum gerere, &c. Ita Laym. lib. 4. tr. 7. c. 2. n. 6. citans Molinam, & Besarium. Inveniuntur & alia tertij generis, quæ scilicet sunt servis, & liberis communia, ut iter facere, venari, piscari. Vide tamen quæ dicam à n. 8.
2. Jam verò certum sit primò, servilia esse prohibita, liberalia, & communia, non item. Patet ex illo Levit. 28. *Omne opus servile non facies in eo*, quod ab Ecclesia receptum jam est c. licet, de servis.
3. Certum sit secundò, servilia, tametsi non fiant propter lucrum, esse prohibita; quia adhuc sunt servilia, prohibitio autem non est nisi de ipsis operibus; quare parum facit, an ob lucrum exercentur, an verò gratis; contra, tamen liberalia, tamen communia, si fiant ob lucrum, non propterea prohibitioni sunt obnoxia, (idem si fiant ex officio) quia spes lucri, vel ea facere ex officio, non transferunt opus ex se liberale, in servile, studere, v. g. sive ob lucrum fiat, sive gratis, suam operis liberalis naturam semper retinet.
4. Certum sit tertio, si quid facias ob finem moraliter bonum, v. g. ares ad sublevandos pauperes, ad reparandam Ecclesiam, &c. te non extrahere opus servile à suis terminis, & in liberale transmittere. Quamvis enim interdum opera servilia ob talem finem liceant diebus festis, id non est, quia induant rationem operis liberalis, sed ob alias rationes infra expendendas.
5. Certum sit quarto, in hac re maximam habendam esse rationem usus, & consuetudinis: potest enim usus

quas artes pro servilibus habere, & consequenter ea veritas esse diebus festis; & contra. Servitus enim, & ignobilitas operis præmaximè ex estimatione hominum comprobatur. His iactis fundamentis, in illis operibus, quibus aliqua subdubitatio de ipsarum conditione exacta est, tantisper immoremur.

Transcribere.

6. Licet die festo transcribere. Ita Pelliz. in man. Reg. tr. 5. c. 4. n. 23. Laym. lib. 4. tr. 7. c. 2. Sanch. c. 2. l. 5. d. 11. Cast. l. c. n. 4. §. 5. sive enim gratis, sive ex mercede, sive ex officio, sive alio modo fiat, semper est opus liberale; quia non differt ab ipsa actione scribendi; & Romæ passim copiatæ die festo sine scrupulo, suum hoc munus obeunt publici.
 7. Hinc & licet Brevia, & Privilegia transcribere, item libros corrigere, sive id fiat delendo lineas, sive superposita charta conglutinata; id enim quamvis videatur servile, est tamen accessorium, quando per accidens fit ab ipso corrigente: sicuti etiam Typographo licet characteres ordinare, seu componere; non autem Torculari exprimere, quod certè servile est. Ita Homobonus, & Layman apud Dianam p. 4. tract. 4. res. 6. licet denique computare mercadem, & illam solvere operariis, rationes dari, & accepti facere, ac transcribere; non enim hæc sunt servilia. Ex his discere similia.
- Quid de scribendis, vel exscribendis notis Musicis Respondeo. Id pertinere ad artem liberalem Musicæ; atque adeò, non esse diebus festis prohibitum, nequaquam ambigo. At lineas iidem notis subjectas, scribendi, & apparatus ad scribendum, non verò est, scribendi; nisi fortè per accidens interdum fiat, quando nimirum eas designare necessarium videatur ad præsentem notas describendas.

Pingere, Venari, Piscari, Sculptere.

8. Concedunt non pauci, die festo imitari, seu retrahere exemplaria, item designare, item foeminis ac eadem exemplaria excipere, item discipulis Pictorum aliquid ad discendum delineare: hæc enim (aiunt, & quidem rectè) ad ingenium exercendum magis, quod est quid liberale; quam ad operandum referuntur. Ita Castro Pal. l. c. n. 7. alique apud ipsum; sed de ipsa absoluta pictura idem docere prædicti Doctores nequaquam audent. Brevis ardet mihi sententia Laym. lib. 4. tr. 7. c. 2. n. 3. cui adde S. v. Festum, p. 5. Pelliz. tract. 5. cap. 4. n. 25. alique apud Castro Pal. l. c. n. 6. qui, cum dixisset, Pictorum contendere, suam artem unam esse ex liberalibus; conclusit, esse probabile, pingere sine magno apparatu licere die festo; metum enim pingere, liberale est, ipsi scriptioni simillimum: nam perinde color in pictura, ac atramentum in scriptura, ex vase in telam, seu chartam artificiosè deponitur, & quoad operationem ipsam materialem, quæ ab hoc præcepto potissimum respicitur, & prohibetur; parum facit, quod pictura intendat rerum imagines exprimere, scriptura autem inter nos conceptus.
9. Sed urgeat scrupulus: quisnam est ejusmodi magnus apparatus? Puto esse eum, quo conteruntur, seu miscentur colores, edolantur tabulæ, gypso parantur tela, efformantur penicilli, &c. hæc enim verè famulorum sunt ministeria; & certè idem esset in venatione, vel piscatione: quia quamvis hæc licet ex se exercentur die festo; tamen, si aliqua intermiscantur propria servorum, non exercebuntur licitè. Ita Layman. loc. cit. n. 6. Diana p. 4. tract. 4. res. sol. 2. 2. lege Cast. ibid. n. 8. ubi multi pro hac sententia citantur, Azor, Sà, Bonac, &c. Hujus generis esset reficere ex proposito retia, componere serio atramenta, escas, hamos, nassas, principaliter compingere; immò, & eadem magna retia, quas *Sciabbias* vocamus, magno nisu, & piscatorum labore, longo tempore extrahere, & similia. Vide infra, §. 2. n. 23.
10. Quid de arte sculptoria? Respondeo certè hanc

dicillimæ applicationis est ejusmodi occupatio, unde recreationis etiam causa ab honestis fœminis excipi solet; Cetero Filliucius modò n. 14. citatus, excusavit opus distillandi aliquid simplex, vel mixtum, in quod exigua corporis fatigatio impenditur: at exigua etiam impenditur in tritico, per otium emundando. Pari modo *ibid.* excusavit à mortali, eum, qui molâ bene intrudâ præfider in pistrino; quia hæc modica apparet applicatio, &c. Sed hæc dubitandi causâ sint dumtaxat dicta.

§. II. De Causis excusantibus in operando in diebus festis.

Brevitas temporis.

1. Per duas horas vacare servilibus non esse mortale, est jam nostra ætate recepta sententia. Ita Diana p. 2. r. 15. ref. 36. & p. 5. r. 5. ref. 5. quia modicum tempus judicatur duarum horarum spatium, comparatione viginti quatuor horarum. Apud Marchantium q. 1. c. 3. 2. apud Dian. citat. aliquis de etiam horas quatuor: Ipse requirit tres ad mortale. Sed his, saltem ob communem sensum Fidelium in contrarium, assentiri non debeo.

2. Notat hic Sanchez lib. 1. in Dec. c. 4. n. 12. Bonac. mox citandus num. 3. non esse mortale, singulis festis per duas operari horas, quamvis animo fixum teneas id toto anno efficere velle, & de facto efficias. Ratio est, quia unus dies festus non adnectitur cum alio, ad hujus materiæ gravitatem efformandam. Non ab simili modo advertit Bonacina diff. 5. de 3. Dec. præc. q. un. p. 3. num. 4. Pellizz. r. 5. man. Reg. c. 4. sect. 1. n. 8. aliisque, Dominum injungentem laborem duarum horarum, viginti, v.g. famulis simili, non peccaturum mortaliter; quia unius opus nequaquam unitur cum opere alterius: idemque erit, ex Portella in dub. reg. v. Laborare, in additione, si singuli successivè per modicam horam eodem die laborent, etiam si uno post alterum laborante, totus dies occupetur, quia pari modo minus opus cum alio non connectitur. Contra, peccabitur mortaliter, si idem in eodem festo, diversis vicibus interpolatis, modicè quidem laboret, sed ita, ut unum ascendatur ad tempus notabile. Ita Sanchez in Dec. lib. 1. c. 4. n. 8. Portella in dub. Reg. v. Festi dies, n. 2. in addit. quia une diversa illa parva intervalla violata in eodem die constant unam notabilem violationem: sicuti, si quis eodem die jejuni per diversa intervalla singulis vicibus modicè comederet; jejunium violaret, quando illa modica unita notabilem facerent comestionem.

Divinus cultus.

3. Opera servilia immediatè, vel propinquè divino cultui servientia, ut crucem deferre, organa, campyallique pulsare, &c. exerceri in festo possunt. Ita Suar. Fag. Bon. Azor, aliisque apud Castr. Pal. tom. 2. d. 2. de observatione festi d. mica, p. 20. num. 1. quia ex tanta propinquitate cum divino cultu, sufficientem concipiunt liberalitatem: & sanè præceptum hoc, quo divinis cultus attenditur, non debuit ea, quæ proxime ad ipsum cultum faciunt, prohibere. Altaria ornamentis vestire, templum vertere, parietes Ecclesiæ auleis adornare, conficere Hostias, &c. etiam quando potuissent die non festivo, probabile est culpam non esse mortalem, si die festo fiant; idque propter aliquam cum rebus Sacris propinquitatem. Ita Tollet. lib. 4. cap. 25. Suar. tom. 1. de Relig. tract. 2. lib. 2. cap. 22. num. 11. At arare, ligna cædere, lapides ferre, etiam ad Ecclesiam ædificandam, &c. nequaquam licet, prætextu, quòd hæc fiant pro Ecclesiæ; ex Castro Pal. loc. cit. num. 1. sine, Bonac. apud Dianam p. 3. tract. 3. ref. 8. remotè enim cultum divinum respiciunt, & consequenter non judicantur sanctimoniam, liberalitatemque sufficientem participare, secus omnes Rustici, omnèsque famuli servientes Ecclesiis, non tenerentur servare festa; quod est inauditum, contra Sæ in editione gen. v. Festum, n. 14. ubi sic excusantur laborantes pro loco pio, aut publico, in expurgata hoc expulsum fuit.

Quid hac in re fieri ob paupertatem Ecclesiæ licet mox dicam à num. 14.

4. Fagundes p. Eccl. præcepto, lib. 1. cap. 14. num. 4. Pellizz. in man. Reg. tract. 3. cap. 4. num. 20. docent præparatas vias ad processiones licet sine mortali; sed esse tantum veniale, si pridie parari possint; at tabulata ad eandem processionem, v.g. videbam, licet, si pridie confecta propter oblivionem, vel propter alia legitima impedimenta non potuerint, licet die festo construantur; quia ita concedit & hic nunc cultus divinus: tamen ex se peccatum mortale esse, scienter differt, in diem festum, quia de se talis actio, servilis omnino est, & multum à sacra distans, & remotas; non sic viam parare, id enim est magis conjunctum cum divino cultu, quam dicta Tabulata compingere.

5. Ex qua doctrina infero. Sepulchra Christi Domini pro hebdomada Sancta, & præsepia ejusdem pro diebus facti Natalis, & moles artificiosas ad exponendam in iis Divinam Eucharistiam, & Cœnam ad representationem sacram, licet collocari in Ecclesiis, saltem sine mortali posse die festo; etiam cum veniali, si potuissent antea: non posse eadem fabricari, vel arcus triumphales erigi; vel Pyras igneas, & similia construi. Ratio est, quia illa æquiparantur præparationi viarum, cum habeant aliquam propinquitatem ad res sacras; hæc similia sunt tabulari, quæ satis remotè ad res sacras referuntur; sepe intelligit, præcisa necessitate, quæ facillimè tum in tabulatis, tum in his inveniri potest, quando nimium, ut modò dixi, non potuerunt die non festivo illa fieri, vel certe bona fide prævisum id antea non fuit, vel tandem adfuit dispensatio, de qua mox suo loco.

Diximus n. 3. de ornandis Templis, sed quid de iisdem ab ornatu spolians? & hoc abstractendo ab alia necessitate, ut esset notabilis obligatio statim reddendi ornamenta, carentia eorum, qui possent id efficere die sequenti non festivo, &c.

Puto, in hoc casu non posse duci excusationem à cultu sacro, sicuti diximus in casu, quo idem Templum ornatur. Ratio est, quia ornare ad sacrum cultum aliquo tandem modo propinquè pertinet, ut *ibidem* vidimus. At ornatum auferre, non ita, cum potius id dirigatur ad eos ornatus asservendos, quòd faciunt quid non est.

Necessitas corporalis.

6. Quia præceptum, de quo agimus, non est interpretandum rigorosè, sed benignè, & moraliter, ut ex ipso Fidelissimi colligimus; ideo quælibet non modica, sed nec necessitatio maxima necessitas, excusabit à culpa eum, qui die festivo opera servilia peregerit.

Excusat ergo necessitas corporalis propria, vel proximi, vel Republicæ: Hinc pauperi ad se, suòque valentes conceditur (audita Missa, & sine scandalo, quòd in sequentibus etiam semper intelligitur) arti servili cuique vacare: immò tanta potest urgere necessitas, ut is possit etiam Missam relinquere. Hinc licet cibos sibi coquere, panemque necessarium conficere, ac fructus ad quotidianum usum colligere. Dico (sibi necessarium ad quotidianum usum) nam præcendendo ab his, quid sit sentiendum, mox n. 9. asseram. Hinc ferere, arare, vindemiam facere, metere, messem colligere, quando est probabile periculum pluvie, vel alterius impedimenti, omnino licet. Hinc Sartori, vel cuique licet vestes facere, quando bona fide absolvi diebus feriatis non possunt, & eas ad usum expectant, qui suendas dederunt. Hinc Chirurgus, vel Pharmacopola, vel quilibet potest medicamenta componere, vel aliud facere; si tunc infirmus iis indigeat, nec commodè, prudentis iudicio, compositio, vel alia quæpiam res transferri, aut præteriri potest. Sit autem ex Suarez tom. 1. de Rel. tract. 2. lib. 2. de diebus festis, cap. 32. num. 6. hoc iudicium benignius, si agatur de salute proximi, quam si de tua, quia in tua est periculum amoris proprii; in aliena, facilius à charitate dirigeris: Hinc in solemnitatibus etiam sacra-